

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ευρύτερη Ευρώπη — Γειτονικές σχέσεις: ένα νέο πλαίσιο σχέσεων με τους γείτονές μας στα ανατολικά και νότια σύνορά μας»

(COM(2003) 104 τελικό)

(2004/C 80/34)

Στις 3 Απριλίου 2003, η Επιτροπή αποφάσισε σύμφωνα με το άρθρο 262 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, να ζητήσει από την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή να γνωμοδοτήσει για το ανωτέρω θέμα.

Το ειδικευμένο τμήμα «Εξωτερικές σχέσεις» στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών της ΕΟΚΕ, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 21 Νοεμβρίου 2003. Εισηγήτρια: η κα Karin Alleveldt.

Κατά την 404η σύνοδο ολομέλειας της 10ης και 11ης Δεκεμβρίου 2003 (συνεδρίαση της 11ης Δεκεμβρίου), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε ομόφωνα την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Προοίμιο

1.1. Η ΕΟΚΕ, με ίδια πρωτοβουλία, είχε αρχίσει έγκαιρα να ασχολείται με το θέμα της μελλοντικής διαμόρφωσης των σχέσεων με τις χώρες, οι οποίες, μετά από την επικείμενη διεύρυνση, θα γειτονεύουν άμεσα με την ΕΕ. Το Μάιο του 2004, ο γεωπολιτικός χάρτης της Ευρώπης μεταβάλλεται, γεγονός το οποίο απαιτεί και από την ΕΟΚΕ την έναρξη του αναπροσανατολισμού των εξωτερικών σχέσεών της. Υφίσταται επείγουσα ανάγκη για να ληφθεί, ήδη από τώρα, μέριμνα, ώστε να μην προκύψει στην Ευρώπη μία νέα διαχωριστική γραμμή, αλλά να δημιουργηθεί ένας κοινός χώρος οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής προόδου.

1.2. Η ΕΟΚΕ θεωρεί το ρόλο της σε αυτή τη διαδικασία ως ενεργού εταίρου, ο οποίος θα μπορούσε να συνεισφέρει την εμπειρογνωμοσύνη, που απέκτησε από τη συνεργασία της με τις σημερινές υποψήφιες για ένταξη χώρες, και τις επαφές της στα πλαίσια των εξειδικευμένων εργασιών της με τις οργανώσεις εταίρους πολλών χωρών από την Κεντρική, Ανατολική και Νότια Ευρώπη.

2. Η εστίαση της γνωμοδότησης

2.1. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, το Δεκέμβριο του 2002, δεν αποφάσισε μόνο τη διεύρυνση της ΕΕ με δέκα νέα κράτη μέλη, αλλά συνέστησε και την ενίσχυση των σχέσεων της διευρυμένης ΕΕ με τις γειτονικές της χώρες προς Ανατολάς και Νότο. Το αρχικό μήνυμα για ευθυγράμμιση των πολιτικών σχετικά με τις ανατολικές γειτονικές χώρες και τη Ρωσία εγκαταλείφθηκε υπέρ μίας στρατηγικής που θα συμπεριλαμβάνει όλες τις μελλοντικές γειτονικές χώρες ⁽¹⁾.

2.2. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), στην ανακοίνωση της 11ης Μαρτίου 2003, ανταποκρίθηκε σε αυτό το αίτημα, καθορίζοντας διάφορες ομάδες χωρών και θέτοντας ιδιαίτερους στόχους. Η εν λόγω ανακοίνωση επικεντρώνεται στα ανατολικά γειτονικά κράτη και στην περιοχή νοτίως της Μεσογείου. Η Ανακοίνωση αναφέρει ρητά ότι εξαιρούνται οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, η Ρουμανία, η Βουλγαρία και η Τουρκία.

2.3. Οι σχέσεις με τις πέντε γειτονικές χώρες στη Νοτιοανατολική Ευρώπη ⁽²⁾, καθορίστηκαν στην έκτακτη σύνοδο κορυφής του Ζάγκρεμπ (24.11.2000) και στη Θεσσαλονίκη (21.6.2003), καθώς και στο πλαίσιο του «Συμφώνου σταθερότητας» και της συμφωνηθείσας στρατηγικής σύνδεσης. Επί του παρόντος η ΕΟΚΕ, μετά από αίτημα της ιταλικής προεδρίας, επεξεργάζεται γνωμοδότηση για το θέμα αυτό ⁽³⁾.

2.4. Η ΕΟΚΕ λαμβάνοντας υπόψη την ευρύτερη προσέγγιση που επέλεξε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, επικεντρώνει τη γνωμοδότησή της στις τρεις ανατολικές γειτονικές χώρες, δηλαδή στην Ουκρανία, Λευκορωσία και Δημοκρατία της Μολδαβίας, σύμφωνα με την εστίαση που είχε υποστηριχθεί στην αρχική αίτηση για γνωμοδότηση πρωτοβουλίας. Σε σύγκριση με τα άλλα γειτονικά κράτη, μέχρι σήμερα, οι χώρες αυτές ελάχιστα εντάσσονταν στις θεωρητικές διασυννοιακές συνεργασίες και στρατηγικής. Και η ίδια η ΕΟΚΕ δεν έχει εκφράσει σαφώς τη θέση της και τις δυνατότητές της έναντι των χωρών αυτών ⁽⁴⁾.

2.5. Στα νότια παράκτια της Μεσογείου κράτη δόθηκε, και ορθώς, από χρόνια πολιτική βαρύτητα στο πλαίσιο της «Διαδικασίας της Βαρκελώνης». Το πρόγραμμα στήριξης MEDA είναι αφιερωμένο ειδικά στις χώρες αυτές. Σε αυτή τη συνεργασία συμμετέχει τακτικά και η ΕΟΚΕ. Η Υπουργική Ευρωμεσογειακή Διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στη Βαρκελώνη το 1995, ανέθεσε στην ΕΟΚΕ την εντολή να προωθή τον συντονισμό των Οικονομικών και Κοινωνικών Συμβουλίων (ή παρόμοιων οργάνων), στην οποία η ΕΟΚΕ ανταποκρίθηκε και εξακολουθεί να ανταποκρίνεται με τη διοργάνωση κάθε χρόνο της Ευρωμεσογειακής Διάσκεψης, με την επεξεργασία θεματικών συμβολών καθώς και με την ανάπτυξη διμερών σχέσεων με τις κοινωνικές και επαγγελματικές οργανώσεις της περιοχής. Η ΕΟΚΕ υποστήριξε, επίσης, την κατάρτιση σχεδίων στους κόλπους της Επιτροπής στα πλαίσια του προγράμματος MEDA. Συνεπώς, η παρούσα γνωμοδότηση δε θα αναλύσει λεπτομερώς την ευρωμεσογειακή στρατηγική για την οποία παραπέμπουμε στα ειδικά έγγραφα και τις σχετικές δραστηριότητες.

⁽²⁾ Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σερβία-Μαυροβούνιο, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (FYROM), Αλβανία.

⁽³⁾ REX/153, Ομάδα μελέτης «Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών στα πλαίσια της νέας ευρωπαϊκής πολιτικής για τα δυτικά Βαλκάνια».

⁽⁴⁾ Ωστόσο, το θέμα αυτό θίχτηκε ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 στο πλαίσιο άλλων εργασιών, όπως για παράδειγμα σχετικά με τις σχέσεις με τη Ρωσία, με την παρουσίαση της βόρειας διάστασης ή με τη συνεργασία βάσει των πανευρωπαϊκών διαδρόμων μεταφορών.

⁽¹⁾ Πρόκειται για τις χώρες νοτίως της Μεσογείου, τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, των Δυτικών Νέων Ανεξάρτητων Κρατών καθώς και τη Ρωσία.

2.6. Η Ανακοίνωση της Επιτροπής αναφέρεται ελάχιστα στις σχέσεις με την Ρωσική Ομοσπονδία. Μετά από πρόταση του Συμβουλίου, οι τρεις χώρες του Νότιου Καύκασου, η Γεωργία, η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν, οι οποίες θα αποτελούν, από το 2007 και μετά, γείτονες της διευρυμένης ΕΕ στις ανατολικές ακτές της Μαύρης θάλασσας, θα ληφθούν υπόψη κατά την επόμενη φάση.

3. Οι γενικές γραμμές της στρατηγικής της Επιτροπής για την πολιτική γειτονία

3.1. Ο κεντρικός στόχος της πολιτικής για τη γειτονία της ΕΕ είναι «η δημιουργία ενός χώρου κοινών αξιών (ειρήνη, ελευθερία, ευημερία)» και η δημιουργία δυνατοτήτων για την ενίσχυση του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτικού δυναμικού της Ευρώπης. Ως αντιστάθμισμα για τις πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, θα δοθεί στις σχετικές χώρες η προοπτική μεγαλύτερης συμμετοχής στην εσωτερική αγορά⁽¹⁾, βάσει του μοντέλου του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Νέο στοιχείο για τις ανατολικές γειτονικές χώρες θα ήταν η σύναψη συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου και συνεργασίας, όπως αυτές που υφίστανται, εν μέρει, με τις παράκτιες της Μεσογείου χώρες.

3.2. Το προφανές ενδιαφέρον της ΕΕ είναι η ασφάλεια των εξωτερικών συνόρων της. Ούτως, τα νέα γειτονικά κράτη θα υποχρεωθούν να συνεργάζονται στην καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και να συνάψουν για το σκοπό αυτό συμφωνίες επαναπατρισμού. Πρέπει να ενισχυθεί η συνεργασία στον τομέα της πολιτικής εσωτερικών υποθέσεων και δικαιοσύνης, καθώς και για την καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικότητας και διαφθοράς. Ως αντιστάθμισμα, πρέπει να βελτιωθεί η συνοριακή κυκλοφορία και, μέσω τοπικών συμφωνιών ρύθμισης της θεώρησης, να καταστεί ευκολότερη η διάβαση των συνόρων.

3.3. Η υφιστάμενη νομοθετική βάση, που προσφέρει η Συνθήκη, για τη σύναψη συμφωνιών εταιρικής σχέσης και συνεργασίας (ΣΕΣΣ) δεν είναι αναγκαίο να επεκταθεί, αλλά πρέπει να αξιοποιηθεί πλήρως. Επί αυτής της βάσης, πρέπει να καταρτισθούν σχέδια δράσης για κάθε γειτονική χώρα ή περιφέρεια, τα οποία να επιτρέπουν τη συγκεκριμενοποίηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ της υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων και της πρόσβασης στην εσωτερική αγορά της ΕΕ. Το θέμα της παραχώρησης προοπτικής για ένταξη εξαιρείται ρητώς και επομένως δεν εκφέρεται σχετικά ούτε θετική αλλά ούτε και αρνητική άποψη. Επ' αυτού, πρέπει να τηρηθεί το άρθρο 49 της ΣΕΚ, το οποίο στο σχέδιο Ευρωπαϊκού Συντάγματος αποτελεί το άρθρο 1 (2), σύμφωνα με το οποίο, η Ένωση είναι ανοιχτή προς όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, «...τα οποία σέβονται τις αξίες της και δεσμεύονται να τις προωθήσουν από κοινού».

4. Αποτελέσματα της επίσκεψης μελέτης στη Μολδαβία, την Ουκρανία και τη Λευκορωσία

4.1. Αυτές οι ιδέες για μία πολιτική για τη γειτονία της ΕΕ συζητήθηκαν με εκπροσώπους οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και της πολιτικής σκηνής στη Δημοκρατία της Μολδαβίας, την Ουκρανία και τη Λευκορωσία. Οι προσδοκίες ως προς τις σχέσεις με την ΕΕ, οι ανησυχίες για τη χάραξη νέων συνόρων και

οι ιδιαιτερότητες κάθε επιμέρους χώρας πρέπει να ληφθούν υπόψη στην αξιολόγηση της ΕΟΚΕ⁽²⁾.

4.2. Σύντομη περιγραφή των χωρών

4.2.1. Η Λευκορωσία αποτελούσε στο Μεσαίωνα μέρος του μεγάλου Λιθουανο-Πολωνικού κράτους, αργότερα μέρος της Τσαρικής Αυτοκρατορίας και στην συνέχεια Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Σοβιετικής Ένωσης. Στις 26 Αυγούστου του 1991 κήρυξε την ανεξαρτησία της ως Δημοκρατία, αλλά διατήρησε τις στενές σχέσεις της με τη Ρωσία, με την οποία διαπραγματεύεται από καιρό τη σύναψη συμφωνίας ένωσης. Η Λευκορωσία είναι μέλος του ΟΑΣΕ (Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη). Το 1997 της αφαιρέθηκε το καθεστώς του παρατηρητή στο Συμβούλιο της Ευρώπης λόγω παραβίασης των καταστατικών. Έκτοτε η ΕΕ αλλά και μεμονωμένα κράτη μέλη περιόρισαν ή διέκοψαν εντελώς τις διπλωματικές τους σχέσεις με τη χώρα αυτή.

4.2.2. Η Ουκρανία ανήκε επίσης εν μέρει στο μεγάλο Λιθουανο-Πολωνικό κράτος. Ένα τμήμα της Εθνικής Δημοκρατίας της Ουκρανίας, που είχε συσταθεί στις αρχές του 20ού αιώνα, έγινε ιδρυτικό μέλος της Σοβιετικής Ένωσης. Μετά το 1945 προστέθηκαν στην επικράτειά της οι επιμέρους περιοχές της Γαλικίας, μέρος της Ανατολικής Σλοβακίας, η βόρεια Βουκοβίνα της Ρουμανίας και, το 1954, η Κριμαία. Στις 24 Αυγούστου 1991 η Ουκρανία κήρυξε την ανεξαρτησία της. Σήμερα είναι μέλος των Ηνωμένων Εθνών και λαμβάνει μέρος στις δραστηριότητες της Κοινότητας Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ). Από το 1995 είναι μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης. Επίκειται η προσχώρησή της στον ΠΟΕ.

4.2.3. Το 1812, το πριγκιπάτο της Μολδαβίας προσαρτήθηκε ως «Βεσσαραβία» στην τσαρική Ρωσία. Από τις 27 Αυγούστου 1991 η Δημοκρατία της Μολδαβίας είναι ανεξάρτητο κράτος, ενώ το 1994, η πλειοψηφία του πληθυσμού αποφάνθηκε κατά της ένωσης με τη Ρουμανία. Από το 1991, μια ανατολική περιφέρεια στα σύνορα με την Ουκρανία, διεκδικεί την ανεξαρτησία της υπό την επιρροή του τέως στρατηγού του σοβιετικού στρατού Σμηρνόφ, με αποτέλεσμα να είναι η χώρα ουσιαστικά διχοτομημένη. Η δημοκρατία της Μολδαβίας είναι μέλος του ΠΟΕ και συμμετέχει με την ιδιότητα του παρατηρητή στο Σύμφωνο της Σταθερότητας για την Νοτιοανατολική Ευρώπη.

4.3. Συνολική αξιολόγηση της πολιτικής για τη γειτονία της ΕΕ

4.3.1. Η οξύτερη κριτική για την προσέγγιση της πολιτικής για τη γειτονία της ΕΕ προέρχεται από την ουκρανική πλευρά. Ο προσανατολισμός προς την κατεύθυνση της ΕΕ κατέστη, στη χώρα αυτή, ώθηση για μεταρρυθμίσεις, που ενέπλεξαν όλα τα κοινωνικά στρώματα, αν και αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι κατανοούν αυτό με τον ίδιο τρόπο. Οι περισσότεροι Ουκρανοί συνομιλητές ζήτησαν τη μεγαλύτερη αναγνώριση της χώρας τους ως ευρωπαϊκής χώρας και ως σημαντικού στρατηγικού εταίρου μίας διευρυμένης ΕΕ. Οι προσφερόμενες προοπτικές είναι, όπως ανέφεραν, απογοητευτικές και ασαφείς, δεδομένου ότι αποφεύγεται οποιαδήποτε μνεία στην πιθανότητα προσχώρησης της χώρας τους στην ΕΕ. Οστόσο, πολύ σύντομα αναγνωρίστηκαν οι θετικές πλευρές της κοινοτικής πρωτοβουλίας και οι δυνατότητες που προσφέρει αξιοποιούνται εντατικά.

(1) Δηλαδή συμμετοχή στις τέσσερις ελευθερίες (εμπορεύματα, κεφάλαια, πρόσωπα και υπηρεσίες).

(2) Πραγματοποιήθηκαν σχετικές συνομιλίες εκ μέρους μικρής αντιπροσωπείας της ομάδας μελέτης, η οποία από τις 5 μέχρι τις 12 Ιουλίου 2003 επισκέφθηκε το Chisinau (Δημοκρατία της Μολδαβίας), το Κίεβο (Ουκρανία) και το Μίνσκ (Λευκορωσία) (βλέπε DI 83/2003).

4.3.2. Για τη Δημοκρατία της Μολδαβίας, η προσέγγιση με την ΕΕ αποτελεί και στρατηγική για την επιβίωσή της, και εύχεται η πορεία για την επίτευξη του στόχου αυτού να σημαίνει την πλήρη συμμετοχή της στη διαδικασία σύνδεσης για την Νοτιοανατολική Ευρώπη. Η ΣΕΣΣ (συμφωνία για εταιρική σχέση και συνεργασία) δεν έχει αξιοποιηθεί ακόμη πλήρως, όπως δήλωσαν αυτοκριτικά οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι. Οι Δημοκρατία της Μολδαβίας επιθυμεί να διαθέτει πραγματικά τη δυνατότητα επιλογής ή καλύτερης εξισορρόπησης της εξάρτησης από τις ισχυρές γειτονικές της χώρες.

4.3.3. Στη Λευκορωσία, δεν έχει ληφθεί ακόμη η απόφαση για τον προσανατολισμό της προς την κατεύθυνση της Ευρώπης ή της Ρωσίας. Η προοπτική ένωσης με τη Ρωσία χρησιμοποιείται από τον Πρόεδρό της κατά δημαγωγικό τρόπο και έχει συνέπειες σε πολλούς τομείς της καθημερινότητας. Η ΕΕ, με την πολιτική απομόνωσης που ακολουθεί, έχει έρθει σε αδιέξοδο και έχει προκύψει σημαντικό έλλειμμα στην προσέγγιση των πολιτών της χώρας αυτής με τις δημοκρατικές αντιλήψεις και αξίες της ΕΕ. Θα ήταν λάθος, να ταυτίζει κανείς τη Λευκορωσία με τον Πρόεδρο Lukashenko, παρατήρησε ένας εμπειρογνώμονας. Εντωμεταξύ διαγράφονται αυξανόμενες ρήξεις στις σχέσεις με τη Ρωσική Ομοσπονδία.

4.4. Προβλέψεις όσον αφορά τις οικονομικές συνέπειες ⁽¹⁾

4.4.1. Η ουκρανική οικονομία παρουσιάζει υψηλούς δείκτες ανάπτυξης (9,1 % το 2001) και ένα έντονα πτωτικό ποσοστό πληθωρισμού (από 28,2 του 2000 σε 1,2 % το 2001). Επίσης, η χώρα διαθέτει ικανοποιητικό δυναμικό, τόσο όσον αφορά τις πρώτες ύλες και την ευφορία του εδάφους της, όσο και τους επαρκώς καταρτισμένους πολίτες της. Πολλοί συνομιλητές στην Ουκρανία εξέφρασαν το φόβο ότι η επικείμενη διεύρυνση της ΕΕ προς Ανατολάς θα επιφέρει στη χώρα τους περισσότερα μειονεκτήματα παρά πλεονεκτήματα. Νέα δασμολογικά και μη εμπόδια, καθώς και η εφαρμογή της συμφωνίας του Σένγκεν, με αυστηρότερους ελέγχους στα σύνορα και τις διατάξεις για τη βίζα, περιόρισαν δραστικά την κυκλοφορία των ατόμων και των αγαθών που έως τώρα ήταν ελεύθερη.

4.4.2. Η Δημοκρατία της Μολδαβίας, ακόμη και μετά από την κρατική ανεξαρτησία της, εξακολουθεί να εξαρτάται οικονομικά από τη Ρωσία: 98 % των αναγκών της σε φυσικό αέριο προέρχεται από τη χώρα αυτή και, ελλείψει χρημάτων, εξοφλείται με την πώληση μετοχών των (κρατικών) επιχειρήσεων. Επιπλέον, οι ξένοι επενδυτές, επί του παρόντος, είναι ελάχιστοι. Η Μολδαβία με την περιορισμένη ανάπτυξη και το υψηλό ποσοστό πληθωρισμού κατέστη η φτωχότερη περιοχή της Ευρώπης: περισσότεροι από τους μισούς κατοίκους της βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας των 2 δολαρίων ημερησίως. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, το 70 % της παραγόμενης αξίας προέρχεται από την παραοικονομία. Οι περισσότεροι Μολδαβοί συνομιλητές εξέφρασαν το φόβο ότι η διεύρυνση της ΕΕ θα επιφέρει περαιτέρω αρνητικές συνέπειες, κυρίως ενόψει της ένταξης της Ρουμανίας, γεγονός το οποίο θα δυσχεράνει τις σημαντικές οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών.

4.4.3. Η οικονομική κατάσταση στη Λευκορωσία επιδεινώνεται κατά τρόπο ανησυχητικό: πριν από το 1991, η χώρα εθεωρείτο

«το εργοστάσιο συναρμολόγησης της Σοβιετικής Ένωσης», κυρίως για τα προϊόντα εξοπλισμού και της υψηλής μηχανικής και διέθετε ανάλογο υψηλό επίπεδο ζωής. Η αρνούμενη κάθε «δυτικό εκσυγχρονισμό» οικονομία του κυβερνώντος καθεστώτος οδήγησε σε σοβαρή παρεμπόδιση των επενδύσεων. Το 80 % των βιομηχανικών εγκαταστάσεων έχουν σχεδόν αποσβεστεί όπως ισχυρίστηκε εμπειρογνώμονας από το Μίνσκ. Ούτως, το απολύτως διαθέσιμο δυναμικό και η στρατηγικά πλεονεκτική θέση (χώρα διάβασης των ρωσικών παραδόσεων ενέργειας στη Δύση και εξαγωγής προϊόντων στην Ανατολή) δεν αξιοποιούνται. Οι εμπορικές και οικονομικές σχέσεις με τα κράτη μέλη της ΕΕ βρίσκονται σε τόσο χαμηλό επίπεδο, ώστε η μετάθεση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ θα πλήξουν οικονομικά κυρίως τις διασυνοριακές περιοχές ενώ θα μεταβάλλουν ελάχιστα τη συνολική κατάσταση.

4.5. Ασφάλεια των συνόρων και παράνομη μετανάστευση

4.5.1. «Τι όφελος θα αποκομίσουμε από τη διασφάλιση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ;» Αυτή η πρόταση συμβολίζει την αντίληψη που επικρατεί όσον αφορά ένα θέμα που η ΕΕ σαφώς αναγνωρίζει ως κεντρικό σημείο του ενδιαφέροντος της πολιτικής της. Το πρόβλημα των συνόρων πρέπει να αντιμετωπισθεί με περισσότερη κατανόηση και διορατικότητα.

4.5.2. Το κεντρικό πρόβλημα είναι η αυξανόμενη μαζική μετανάστευση, κατά κανόνα, εξειδικευμένων και μάλλον νέων ατόμων. Σύμφωνα με ομόφωνες εκτιμήσεις, επί του παρόντος, περισσότερα από πέντε εκατομμύρια μόνο Ουκρανών ζουν και εργάζονται στο εξωτερικό «παράνομα, συχνά ως τουρίστες που θα επιστρέψουν στη χώρα τους», και αυτό κυρίως στη Ρωσική Ομοσπονδία και στην ΕΕ, όπου υπάρχει θεαματικά μεγάλος αριθμός ακόμη και στην Ιταλία και την Πορτογαλία. Αυτοί οι «Ουκρανοί του εξωτερικού» αποστέλλουν ετησίως περισσότερο από ένα δισεκατομμύριο ευρώ στις οικογένειές τους στην πατρίδα. Η ίδια κατάσταση παρατηρείται και στη Λευκορωσία και τη Μολδαβία. Το καθεστώς και το μέλλον αυτών των «παράνομων» πρέπει να ρυθμισθούν επειγόντως και από κοινού. Τα προβλήματα αυτά δεν μπορούν να διευθετηθούν απλώς με συμφωνίες επαναπατριsmού

4.5.3. Τεράστιο και σαφώς απαράδεκτο είναι το μέγεθος του διασυνοριακού εμπορίου ανθρώπων και του εξαναγκασμού σε πορνεία, συμπεριλαμβανομένης και της κακοποίησης παιδιών. Τα θέματα των διασυνοριακών ενεργειών διερεύνησης και της προστασίας των θυμάτων πρέπει να τεθούν στις πρώτες θέσεις των προτεραιοτήτων της ΕΕ.

4.5.4. Η διασφάλιση των συνόρων με βάση τη συμφωνία του Σένγκεν θα πρέπει να βλάψει όσο το δυνατό λιγότερο τις τοπικές διασυνοριακές διακινήσεις, τις οικονομικές σχέσεις και την ελεύθερη κυκλοφορία γενικά. Επίσης, οι χώρες αυτές έχουν την εντύπωση ότι καλούνται να αντιμετωπίσουν μόνες τους το πρόβλημα των μεταναστών από τρίτες χώρες των οποίων η προσέλευση στο έδαφος της ΕΕ εμποδίζεται στα νέα εξωτερικά της σύνορα λόγω των αυστηρότερων ελέγχων, ενώ η προστασία των ατόμων αυτών αποτελεί ανθρωπιστικό πρόβλημα.

⁽¹⁾ Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οικονομική κατάσταση των χωρών περιέχονται στον πίνακα του παραρτήματος.

4.6. Εξέλιξη των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών⁽¹⁾ και προσδοκίες από τις σχέσεις τους με την ΕΕ

4.6.1. Και στις τρεις χώρες υφίσταται εκτεταμένο δίκτυο οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, με μεγαλύτερο εκείνο της Ουκρανίας, όπου εκτιμάται ότι δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς του τοπικού, περιφερειακού και εθνικού επιπέδου περί τις 20 000 οργανώσεις. Ακόμη και στη Λευκορωσία υπολογίζεται ότι υπάρχουν 3 000 οργανώσεις, εκ των οποίων οι 2000 νόμιμα εγγεγραμμένες. Ωστόσο, οι μεγάλοι αυτοί αριθμοί δεν αντικατοπτρίζουν οπωσδήποτε τη σημασία, την ανεξαρτησία ή τα δικαιώματα των οργανώσεων αυτών. Ελάχιστες από τις οργανώσεις αυτές κατορθώνουν να αυτοχρηματοδοτούνται με συνδρομές των μελών. Σε κάθε κράτος όμως λειτουργούν ορισμένες οργανώσεις που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη⁽²⁾.

4.6.2. Οι οργανώσεις των κοινωνικών εταίρων ακολουθούν τη χαρακτηριστική πορεία, που διακρινόταν και διακρίνεται στις σημερινές υποψήφιες για ένταξη χώρες. Στην περίπτωση της Λευκορωσίας, όμως, το μεγαλύτερο τμήμα των μεταρρυθμισμένων πρώην κρατικών συνδικάτων ελέγχεται από μία διευθύνουσα επιτροπή και δεν είναι πλέον ανεξάρτητο. Οι ενώσεις ιδιωτών επιχειρηματιών είναι ακόμη ιδιαίτερα περιορισμένες και βρίσκονται μόλις στην αρχή της κλαδικής διάρθρωσης των εργασιών τους. Τα βιομηχανικά και εμπορικά επιμελητήρια είναι ιδιαίτερα δραστήρια και, σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι απαραίτητα ως βοηθητικός παράγοντας των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων. Η συνεργασία μεταξύ των οργανώσεων λειτουργεί αρκετά ικανοποιητικά.

4.6.3. Για όλους τους συνομιλητές μας ήταν σαφής και ιδιαίτερης σημασίας η επιθυμία για τη διοργάνωση ανταλλαγών πρακτικών εμπειριών με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και θεσμικά όργανα της ΕΕ. Η ανάγκη ενημέρωσης ήταν μεγάλη και ποικίλη: κυμαινόμενη από πληροφορίες για τις συνδικαλιστικές δομές, τις οικονομικές επαφές, τη βασική ενημέρωση για τις επιχειρήσεις, τις διαρθρώσεις διαλόγου και διαπραγματεύσεων μέχρι πληροφορίες για θέματα όπως η πολιτική για τους νέους, η πολιτική των καταναλωτών, η ηλεκτρονική εκμάθηση κ.ο.κ.

4.6.4. Η ΕΟΚΕ ήταν άγνωστη σε μεγάλο βαθμό, ενώ οι εργασίες της και οι δυνατότητές της για την εγκαθίδρυση επαφών προκάλεσαν μεγάλο ενδιαφέρον. Η δημιουργία «τακτικών σχέσεων με την ΕΟΚΕ» επιδοκιμάζεται έντονα κυρίως επειδή ως θεσμικό πλαίσιο και χώρος συνεργασίας όλων των παραγόντων της κοινωνίας των πολιτών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι οποίοι εκπροσωπούνται σε τρεις ομάδες, αποτελεί το πλέον προσιτό όργανο.

4.7. Η πολιτική στήριξη της ΕΕ

4.7.1. Οι εκτιμήσεις σχετικά με τις εμπειρίες από την πολιτικής στήριξη της ΕΕ, και κυρίως από το Tacis, διχάζονταν, και ήταν εν μέρει ιδιαίτερα κριτικές, κυρίως όσον αφορά τις γραφειοκρατικές δαπάνες πριν από την έναρξη εκτέλεσης των σχεδίων. Εκφράστηκε η επιθυμία, μεταξύ άλλων, για μεγαλύτερη υποστήριξη για τη δημιουργία των δομών και την ενίσχυση των ίδιων των οργανώσεων

(«institution building»), όχι μόνο όσον αφορά τις σχέσεις τους με την κυβέρνηση, αλλά και για την ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας, κυρίως με τοπικές και περιφερειακές οργανώσεις. Κριτική ασκήθηκε για «ελλιπή βιωσιμότητα», εξαιτίας, μεταξύ άλλων, της περιορισμένης χρονικής διάρκειας της στήριξης, και — ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ουκρανίας — για την έλλειψη μιας περισσότερο εξατομικευμένης υποστήριξης, παρόμοια με την υποστήριξη που προσφέρει το πρόγραμμα Phare.

4.7.2. Εξάλλου, οι εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών ενδιαφέρονται έντονα για την περαιτέρω ανάπτυξη των επαφών (όπως στην περίπτωση της ΤΑΙΕΧ για τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες), την τακτική ανταλλαγή εμπειριών (όπως στην περίπτωση της TWINNING) και τη συμμετοχή τους στις δομές του ευρωπαϊκού διαλόγου, στην οποία θα γίνει λεπτομερέστερη αναφορά στις «συστάσεις», στο κεφάλαιο 6.

5. Ειδικές παρατηρήσεις της ΕΟΚΕ

5.1. Η πρόσβαση στην εσωτερική αγορά και οι μεταρρυθμίσεις

Η πρόταση της Επιτροπής να επιδιωχθεί στενότερη οικονομική συνεργασία και να καταβληθούν προσπάθειες για την επίτευξη ενιαίας προσέγγισης για όλα τα γειτονικά κράτη, κρίνεται θετικά, όπως και η στρατηγική για την επίτευξη σύντομα συγκεκριμένων αποτελεσμάτων μέσω ετήσιων προγραμμάτων δράσης. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά απέχουν ακόμη πολύ από μια πραγματική μεταβίβαση ευρωπαϊκών αξιών ή από την πραγματική προσέγγιση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Από τις τρέχουσες ενταξιακές διαπραγματεύσεις θα έπρεπε πολύ περισσότερο να είχε εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η κοινωνική και δημοκρατική διάσταση αποτελούν αναπόσπαστο μέρος κάθε ενταξιακής πολιτικής. Πολλοί παράγοντες συνηγορούν υπέρ μιας προσεκτικής εφαρμογής της αρχής της συμμόρφωσης. Αφενός, η προοπτική της πρόσβασης την αγορά επηρεάζει σε μικρό βαθμό τις εθνικές μεταρρυθμίσεις, αφετέρου θα ήταν ίσως σκοπιμότερο, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, να μην εγκαταλειφθούν εντελώς οι δράσεις αλλά να υποστηριχθούν οι δυνάμεις που προωθούν τις μεταρρυθμίσεις.

5.2. Η επιλογή του ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου

5.2.1. Το μοντέλο του κοινού ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου, που υπονοείται στην ανακοίνωση, συγκρίσιμο με τον σημερινό ΕΟΧ, δεν αποτελεί κατάλληλο παράδειγμα για την πολιτική της ΕΕ για τη γειτονία. Τα χαρακτηριστικά του ΕΟΧ συνίστανται στην πλήρη υιοθέτηση των κανόνων της εσωτερικής αγοράς και στη δυνατότητα ελέγχου της τήρησης αυτών των κανόνων, παράλληλα με την άσκηση περιορισμένης επιρροής στις πολιτικές αποφάσεις της ΕΕ. Οι χώρες που αποτελούν επί του παρόντος τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο έχουν ανταγωνιστικά οικονομικά συστήματα και σταθερά πολιτικά και κοινωνικά καθεστώτα. Είναι ελεύθερες να ενταχθούν ή όχι στον εν λόγω κοινό χώρο. Για τις ανατολικές γειτονικές χώρες της ΕΕ, ο ΕΟΧ αποτελεί καθαρή ψευδαίσθηση, καθώς εάν συγκέντρωναν τις προϋποθέσεις ένταξης, θα μπορούσαν να καταστούν και κράτη μέλη. Αντιθέτως, εάν δεν πληρούν τους όρους, η πρόσβαση στην εσωτερική αγορά θα είναι μονομερής και καταστρεπτική για τις οικονομίες τους, καθώς αυτή περιλαμβάνει σημαντικό κίνδυνο κοινωνικού ντάμπινγκ και στρεβλώσεων του ανταγωνισμού.

(1) Θα ήταν σκόπιμο να πραγματοποιηθεί μια παρουσίαση των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ενόψει του συμποσίου που αναφέρεται στο σημείο 6.2.4.

(2) Κατά την περίοδο της επίσκεψης μελέτης, εφαρμόζονταν σαφή κατασταλτικά μέτρα εναντίον του βασικού πυρήνα των ΜΚΟ, ο οποίος λειτουργεί ως κέντρο πόρων για άλλες οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην ύπαιθρο.

5.2.2. Όσον αφορά τις τρεις εξεταζόμενες χώρες, είναι δυνατόν να επιβεβαιωθεί ότι οι παραγωγικές διαρθρώσεις τους και η εμπορική κατάστασή τους δεν τους επιτρέπει, επί του παρόντος, σε καμία περίπτωση να στραφούν μονομερώς προς την αγορά της ΕΕ. Για ορισμένα προϊόντα, για παράδειγμα στον τομέα της γεωργίας ή της ενέργειας, η Ρωσία είναι απαραίτητη. Επομένως, αυτές οι χώρες είναι αντικειμενικά υποχρεωμένες να κινηθούν σε δύο επίπεδα για να ισορροπήσουν μεταξύ των εμπορικών εταιρών τους. Προς το παρόν δεν έχει διευκρινισθεί ακόμη το ερώτημα κατά πόσον η δημιουργία ενιαίου οικονομικού χώρου, που αποφασίστηκε με τη Συμφωνία της Γάλλας του 2003, θα μπορούσε να είναι ασυμβίβαστη με την προσέγγιση με την ΕΕ γενικά.

5.3. Προσχώρηση και ή όχι

Το συμπέρασμα ότι θα μπορούσε να αποφευχθεί μια σαφής απάντηση στο ερώτημα αν θα δοθεί σε ορισμένες χώρες η δυνατότητα να προσχωρήσουν ή όχι ως πλήρη μέλη στην ΕΕ, αποδείχθηκε ότι ήταν πλάνη. Κάθε προσπάθεια να βρεθεί ένας ορισμός της γειτνίασης ο οποίος να μην περιέχει καμία αναφορά στο θέμα αυτό, εκλήφθηκε περισσότερο ως πρόκληση παρά ως επιδίωξη διαφάνειας. Θα ήταν καλύτερα να αντιμετωπισθεί ευθέως το ερώτημα αυτό, χωρίς υπεκφυγές. Μολονότι η ΕΕ θα πρέπει ασφαλώς πρώτα να ξεπεράσει τις δυσκολίες της διεύρυνσης, αυτό δεν την εμποδίζει καταρχήν να αφήνει ανοικτή την προοπτική της ένταξης. (βλέπε επίσης 3.3) Κατ' αυτόν τον τρόπο αναγνωρίζεται στις χώρες αυτές ένας ενεργότερος ρόλος στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, γεγονός το οποίο αναμφίβολα αποτελεί σημαντικό κίνητρο για μεταρρυθμίσεις. Οι εξελίξεις που θα σημειωθούν κατά τα επόμενα έτη θα είναι καθοριστικές για το θεμελιώδες αυτό θέμα.

5.4. Η ανατολική διάσταση

Στο πλαίσιο της συζήτησης για τη πολιτική της ΕΕ για τη γειτονία, η Πολωνία διακρίθηκε εξαιτίας μιας νέας προσέγγισης για την εξωτερική πολιτική της ΕΕ. Το σχέδιο της για μία «Ανατολική διάσταση» αφορά τη Λευκορωσία, την Ουκρανία και τη Ρωσική Ομοσπονδία και σε αυτό προτείνεται κυρίως η αντιμετώπιση, κατά τρόπο περισσότερο εντατικό, των επικείμενων προβλημάτων που θα προκύψουν από τη νέα οροθέτηση των συνόρων, καθώς και η στενότερη σύνδεση και προσέγγιση με αυτές τις χώρες. Υπό αυτή την έννοια ο όρος «ανατολική διάσταση» σημαίνει έκκληση προς την ΕΕ να επικεντρώσει στο μέλλον την εξωτερική της πολιτική στο θέμα αυτό. Μολονότι η βασική κατάσταση των χωρών αυτών είναι όμοια, πολλοί παράγοντες συνηγορούν υπέρ της ανάπτυξης εξατομικευμένων σχέσεων με κάθε μία από αυτές.

6. Συστάσεις σχετικά με κάθε επιμέρους χώρα

6.1. Ιδιαίτερες συστάσεις όσον αφορά την Ουκρανία

6.1.1. Η Ουκρανία είναι ίσως η χώρα που θα επηρεασθεί περισσότερο από τη διεύρυνση της Ένωσης προς Ανατολάς και, ταυτόχρονα, η χώρα που σημείωσε τη μεγαλύτερη πρόοδο μεταξύ των ανατολικών γειτόνων της Ένωσης. Αυτόν τον κινητήριο ρόλο που της αναλογεί σε αυτή τη γειτονική περιοχή ανατολικά της Ένωσης θα μπορούσε να τον διαδραματίσει πλήρως μόνο εάν σημειωθεί περαιτέρω πρόοδος προς την ανάπτυξη ανεξάρτητου συστήματος δικαίου και μιας κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Καθοριστική σημασία έχει σε αυτό το πλαίσιο η πραγματοποίηση ριζικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων και η προσέγγιση των προτύπων της ΕΕ. Τα εναπομένοντα προβλήματα, κατά τη γνώμη της Επιτροπής περισσότερο τεχνικού χαρακτήρα, τα οποία εμποδίζουν την αναγνώριση της Ουκρανίας ως οικονομία της αγοράς και κατά συνέπεια την προσχώρησή της στον ΠΟΕ, θα πρέπει να εξαλειφθούν το συντομότερο δυνατό.

6.1.2. Η ΕΟΚΕ επιδοκμάζει τα σχέδια για μια σύντομη κατάρτιση του προγράμματος δράσης 2004, τόσο από την πλευρά της Ουκρανίας όσο και από την πλευρά της ΕΕ και ζητά να επιδιωχθεί διαφάνεια και διαβούλευση με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να αναβαθμιστούν οι σχέσεις με την Ουκρανία. Παρόμοια αναβάθμιση θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει και την προετοιμασία για την ανάπτυξη στενότερων εμπορικών σχέσεων καθώς και την εξέταση των δυνατοτήτων ελευθέρωσης των διασυνοριακών μετακινήσεων, χωρίς βίζα, μεταξύ της διευρυμένης ΕΕ και της Ουκρανίας.

6.1.3. Η ΕΕ θα ήταν σκόπιμο να αναλάβει τα στοιχεία του προγράμματος Phare που μπορούν να εφαρμοστούν και στην Ουκρανία, προκειμένου να συμβάλει στην επιτάχυνση της διαδικασίας μετατροπής που βρίσκεται εν εξελίξει στη χώρα αυτή.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην «Ευρωπαϊκή των Καρπαθίων» (δυτική Ουκρανία) καθώς και σε μια καλύτερη προώθηση της διασυνοριακής και διαπεριφερειακής συνεργασίας μέσω της αξιοποίησης των δυνατοτήτων που προσφέρει το πρόγραμμα Interreg.

6.2. Ιδιαίτερες συστάσεις όσον αφορά τη Δημοκρατία της Μολδαβίας

6.2.1. Η λύση στη διαμάχη της Υπερδνειστερίας, η οποία σημαίνει στην πράξη τη διαίρεση της χώρας, συνιστά τελικά προϋπόθεση για πολυάριθμα σχέδια περαιτέρω πολιτικής και οικονομικής ανάπτυξης. Η ΕΕ θα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της για τη σύντομη επίλυση του προβλήματος και να συμβάλει στην προσέγγιση.

6.2.2. Κατ' αρχήν, απαιτούνται και μάλιστα επείγοντως και στη Μολδαβία παρόμοιες πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις με εκείνες της Ουκρανίας. Στη χώρα αυτή, η διαφθορά που οφείλεται στη φτώχεια καταπνίγει οποιαδήποτε ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία. Παρά το γεγονός ότι το ποσοστό βοήθειας ανά κάτοικο είναι το υψηλότερο, οι αλλαγές είναι εμφανώς ελάχιστες τόσο σε επίπεδο διαρθρωτικό όσο και σε επίπεδο πολιτικών συνθηκών πλαισίωσης.

6.2.3. Πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στην προώθηση των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ). Αυτές μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην επίλυση των προβλημάτων που παρατίθενται στην προηγούμενη παράγραφο και ιδιαίτερα στην καταπολέμηση της διαφθοράς.

6.3. Ιδιαίτερες συστάσεις όσον αφορά τη Δημοκρατία της Λευκορωσίας

6.3.1. Το σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μελλοντική πολιτική της για τη γειτονία με τη Λευκορωσία θα έπρεπε να εστιάζεται στην ελεύθερη πρόσβαση στο σύνολο των πληροφοριών και στην υποστήριξη των ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης.

6.3.2. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα έπρεπε, το συντομότερο δυνατόν, να μετατρέψει σε αυτόνομη αντιπροσωπεία το «υποκατάστημα» που διατηρεί στο Μίνσκ η αντιπροσωπεία της στο Κίεβο, το οποίο, λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών που επικρατούν, προσφέρει σημαντική εργασία «ως γραφείο για την εφαρμογή της τεχνικής βοήθειας». Συγκεκριμένα στο πλαίσιο των επόμενων νομοθετικών και προεδρικών εκλογών, θα ήταν σκόπιμο να ενταθούν οι προσπάθειες στο επίπεδο του Τύπου και των δημοσίων σχέσεων.

6.3.3. Για την προώθηση της εγκαθίδρυσης δημοκρατικών δομών και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, απαιτούνται τεχνικές γνώσεις και επαφές στην εν λόγω χώρα. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Λευκορωσίας, φαίνεται ότι η έναρξη των σχεδίων Tacis που επιδιώκουν ακριβώς αυτό το στόχο δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, πριν να διοργανωθεί μία συνάντηση με τους ενδιαφερόμενους εταίρους. Οι περιορισμένες σχέσεις που διατηρεί η ΕΕ με τη Λευκορωσία προκάλεσε σημαντικά ελλείμματα τόσο όσον αφορά τις διαδρώσεις επικοινωνίας όσο και την αμοιβαία κατανόηση.

6.3.4. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει την αυστηρότερη αντιμετώπιση της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Λευκορωσία, αφενός στα πλαίσια των Γενικών Δασμολογικών Προτιμήσεων εκ μέρους της ΕΕ και αφετέρου μέσω της διερευνητικής διαδικασίας που έχει κινηθεί το ΔΓΕ.

7. Συστάσεις προς όλα τα κράτη

7.1. Συστάσεις προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

7.1.1. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει την πρόθεση, που επιβεβαιώθηκε τον Ιούλιο του 2003 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «για την περαιτέρω αξιοποίηση των πολιτικών και οικονομικών σχέσεων με τους προς Ανατολάς και προς Νότο γείτονες της διευρυμένης ΕΕ» και για την ενίσχυση της προσφοράς συνεργασίας, όχι μόνο στον οικονομικό τομέα, αλλά και στο επίπεδο της εσωτερικής πολιτικής και της προσέγγισης των νομοθεσιών. Σχετικά με τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην ενιαία αγορά της ΕΕ, η ΕΟΚΕ συνιστά να υιοθετηθεί μια προληπτική στρατηγική η οποία να υποστηρίζεται από την προσαρμογή στα τεχνικά πρότυπα, την ολοκλήρωση των δικτύων μεταφορών, ενέργειας και τηλεπικοινωνιών σε συνδυασμό με την υποστήριξη των χωρών αυτών όσον αφορά την προσαρμογή των νομικών και διοικητικών προϋποθέσεων για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, όπως π.χ. η νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία, οι κανόνες προέλευσης ή η ανάπτυξη ικανοτήτων στη δημόσια διοίκηση.

7.1.2. Αντιθέτως, οι προτάσεις σχετικά με την επίτευξη αυτών των στόχων σε οργανωτικό επίπεδο, είναι λιγότερο πειστικές. Εάν η συνεργασία μεταξύ των γενικών διευθύνσεων είναι χρήσιμη, αυτή δεν έχει νόημα παρά μόνο εφόσον οι πολιτικές αρμοδιότητες και οι δυνατότητες δράσεις είναι αρκετά ισχυρές και σαφώς καθορισμένες. Η έννοια της «ευρείας Ευρώπης» καλύπτει αφρικανικές και ευρωπαϊκές χώρες. Η ΕΟΚΕ συνιστά την ξεχωριστή αντιμετώπιση των περιοχών που συνιστούν οι «ανατολικές γειτονικές χώρες» και οι «χώρες νοτίως της Μεσογείου», προκειμένου να ληφθούν καλύτερα υπόψη οι ιδιαιτερότητες αυτών των χωρών αλλά και οι στόχοι που έχουν ήδη ορισθεί στα πλαίσια της ευρωμεσογειακής στρατηγικής.

7.1.3. Μεταξύ των καθηκόντων προτεραιότητας, η ΕΟΚΕ συνιστά την ανάπτυξη συγκεκριμένων σχεδίων στους παρακάτω τομείς δραστηριοτήτων:

- Εστίαση στην προώθηση της δημιουργίας ανεξάρτητων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και δομών του κοινωνικού διαλόγου· Υποστήριξη των κοινωνικών εταίρων και του κοινωνικού διαλόγου, ιδιαίτερα σε επίπεδο επιχειρήσεων.

- Δράσεις για την προώθηση της ανάπτυξης υγιών προϋποθέσεων για τη μεταρρύθμιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και την πορεία προς την οικονομία της αγοράς καθώς και για την ανάπτυξη προτιμησιακών εμπορικών σχέσεων και μέσων για την προώθηση και την προστασία των επενδύσεων.
- Υιοθέτηση περισσότερο φιλικών προς τους πολίτες νομικών διατάξεων για τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων στα νέα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, προκειμένου να καταστούν όσο το δυνατό ευκολότερες οι συνδέσεις μεταξύ των νέων κρατών μελών και των «νέων γειτόνων» της ΕΕ. Πρέπει να αποφευχθεί οπωσδήποτε η δημιουργία νέου «τείχους»⁽¹⁾.
- Ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας για την καταπολέμηση του εμπορίου ανθρώπων και της διεθνούς εγκληματικότητας·
- Καταπολέμηση της διαφθοράς που αποτελεί και το κυριότερο εμπόδιο για την πραγματοποίηση ξένων άμεσων επενδύσεων. Για την επίτευξη του στόχου αυτού απαιτείται η συνδρομή ανεξάρτητων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών·
- Μεταβατικά μέτρα για τους λαθρομετανάστες από τις χώρες αυτές που έχουν εγκατασταθεί στην ΕΕ⁽²⁾
- Κοινές στρατηγικές για την καταπολέμηση μολυσματικών ασθενειών (AIDS, φυματίωση)·
- Σχέδια συνεργασίας στον τομέα της περιβαλλοντικής πολιτικής·
- Σχέδια για την προώθηση των ανταλλαγών στους τομείς του πολιτισμού, των επιστημών και της κατάρτισης, και άνοιγμα γραφείων και κέντρων της ΕΕ στις ενδιαφερόμενες γειτονικές χώρες⁽³⁾·
- Βελτίωση της ευρωπαϊκής πολιτικής ενημέρωσης μέσω της σύστασης γραφείων Euro-info και στήριξη της δραστηριότητας ελεύθερων Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, ενδεχομένως μέσω προγραμμάτων ανταλλαγής δημοσιογράφων·
- Συμπληρωματικά θα ήταν χρήσιμο να εντατικοποιηθεί η ενημέρωση στην ΕΕ σχετικά με τις χώρες αυτές·
- Κατάρτιση διασυνοριακών προγραμμάτων συνεργασίας μεταξύ των υπό ένταξη χωρών και των «νέων γειτόνων» ιδιαίτερα στον τομέα της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, στον οικονομικό τομέα και στον τομέα της κοινωνίας των πολιτών.

(1) Παραδείγματος χάριν με τη έκδοση θεώρησης απεριόριστης διάρκειας, η οποία χορηγείται δωρεάν ή έναντι συμβολικού αντιτίμου. Οι εμπειρίες που αποκομίστηκαν από την εφαρμογή ειδικού καθεστώτος στα σύνορα μεταξύ Φινλανδίας και Ρωσίας καταδεικνύουν ότι παρόμοια προσέγγιση συμβιβάζεται απόλυτα με σύνορα Σένγκεν. Πρόσφατα συμφωνήθηκε η έκδοση δωρεάν θεώρησης για τις διασυνοριακές μετακινήσεις μεταξύ Πολωνίας και Ουκρανίας, Ουγγαρίας και Ουκρανίας και του Καλίνινγκραντ. Εντωμεταξύ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει διατυπώσει πρόταση για τις τοπικές διασυνοριακές μετακινήσεις, η οποία τείνει προς την ίδια κατεύθυνση.

(2) Η Ουκρανία και η Πορτογαλία σύναψαν πρόσφατα συμφωνία σχετικά με την διαμονή περιορισμένης διάρκειας Ουκρανών εργαζομένων. Η Πορτογαλία και η Ελλάδα έχουν στο μεταξύ συμφωνήσει με την Ουκρανία την υποδοχή συγκεκριμένου ποσοστού μεταναστών σε διμερή βάση.

(3) Το Ευρωπαϊκό ίδρυμα για την επαγγελματική κατάρτιση του Τουρίνου συμπεριλαμβάνει τις τρεις ενδιαφερόμενες χώρες ήδη από την ίδρυση του στα μέσα της δεκαετίας του 1990.

7.1.4. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την εισαγωγή ενός νέου μέσου χρηματοδότησης της πολιτικής της ΕΕ για τη γειτονία, το οποίο θα εφαρμόζεται από το 2007 και μετά. Σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να αναθεωρηθούν οι σημερινές πρακτικές του προγράμματος Tacis, οι οποίες είναι υπερβολικά γραφειοκρατικές και απέχουν πολύ από τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας των ενδιαφερόμενων χωρών. Η ΕΟΚΕ προτείνει αφενός να προωθηθούν συγκεκριμένα σχέδια (υποδομές, περιβάλλον, εκπαίδευση) και αφετέρου να υποστηριχθεί η δημιουργία ανεξάρτητων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών καθώς και η συνεργασία τους με τους εταίρους στην ΕΕ. Τα σχέδια συνεργασίας θα πρέπει να επικεντρώνονται σε θέματα όπως η ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος και της καινοτομίας, η διαφάνεια της οικονομικής ζωής και η καταπολέμηση της διαφθοράς, η προώθηση του κοινωνικού διαλόγου, η καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων, η ισότητα ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες, η ενίσχυση του ρόλου των τοπικών φορέων λήψης αποφάσεων, η προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και ο σεβασμός της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτισμικής πολυμορφίας.

7.1.5. Η ΕΟΚΕ συνιστά τη διασύνδεση των εθνικών προγραμμάτων δράσης και των σχεδίων για την πολιτική γειτονίας και την συμπερίληψη των επιμέρους σχεδίων στην ετήσια επανεξέταση των προγραμμάτων δράσης. Θα μπορούσαμε να εξαρτήσουμε, επομένως, τη χορήγηση χρηματοδοτικής ενίσχυσης από την ύπαρξη ενός «μεσοπρόθεσμου προγράμματος μεταρρυθμίσεων». Η σύνταξη ετήσιων εκθέσεων προόδου θα διασφάλιζε μεγαλύτερη διαφάνεια καθώς και τον έλεγχο των επιτευξών. Θα έπρεπε επίσης να αποτελέσουν αντικείμενο διαβουλεύσεων στις χώρες αυτές και όχι μόνο στα αντίστοιχα όργανα και τις μικτές επιτροπές με την ΕΕ. Ωστόσο, αυτή η προσέγγιση απαιτεί την εγκαθίδρυση σχέσεων εμπιστοσύνης και τη μη επιβολή των στόχων των σχέσεων γειτονίας μονομερώς από την ΕΕ.

7.2. Συστάσεις σχετικά με περαιτέρω γνωμοδοτήσεις της ΕΟΚΕ

7.2.1. Ο «διαρθρωμένος διάλογος» που εφαρμόζει η ΕΟΚΕ από πολλών χρόνων με τις οργανώσεις εταίρους στις υποψήφιες χώρες, με καθορισμένες περιοχές (ΑΚΕ, MERCOSUR) ή σε διμερές επίπεδο (Κίνα, Ινδία) παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα. Το μέσο αυτό θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί και στην περίπτωση των τριών γειτονικών χωρών προς Ανατολάς υπό τη μορφή «μόνιμων ομάδων επαφής». Επιπλέον, θα επέτρεπε την άμεση λήψη μέτρων και την μακροπρόθεσμη προετοιμασία της σύστασης Μικτών Συμβουλευτικών Επιτροπών (ΜΣΕ) οι οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί και στα πλαίσια των υφιστάμενων ΣΕΣΣ (Συμφωνίες Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας).

7.2.2. Προκειμένου να περιορισθεί το έλλειμμα ενημέρωσης σε αυτόν τον τομέα, θα πρέπει να εξοικειωθεί ειδικά αυτή η κατηγορία χρηστών με την πρόσβαση στα έγγραφα της ΕΟΚΕ και στις διαθέσιμες δημοσιεύσεις στο Διαδίκτυο. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στις οργανώσεις προστασίας του περιβάλλοντος και προστασίας των καταναλωτών οι οποίες διέθεταν κατά το παρελθόν ελάχιστες δυνατότητες αυτόνομης ανάπτυξης.

7.2.3. Ως προς το περιεχόμενο, παράλληλα με την ίδρυση ισχυρών οργανώσεων και την καθιέρωση αποτελεσματικού κοινωνικού διαλόγου αλλά και διαλόγου με την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών, προτείνεται να ασχοληθεί η ΕΟΚΕ ιδιαίτερα με το θέμα της μεταχείρισης των λαθρομεταναστών· τον Ιούλιο 2001 η ΕΟΚΕ διατύπωσε ενδιαφέρουσες προτάσεις σχετικά με το θέμα αυτό⁽¹⁾.

(1) ΕΕ C 260 της 17.9.2001, σ. 104.

7.2.4. Η ανάπτυξη στενών σχέσεων της ΕΟΚΕ με τις ΟΚΠ των προς ανατολάς γειτονικών χωρών αποτελεί μακροπρόθεσμη προοπτική η οποία εμπλουτίζεται ουσιαστικά από τις γνώσεις και τις επαφές που διαθέτουν τα νέα κράτη μέλη και τα οποία επιθυμούν να εντάξουν τις εμπειρίες τους σε μια στρατηγική ευρωπαϊκού επιπέδου. Ένα πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να είναι η διοργάνωση ενός συμποσίου στην ΕΟΚΕ με πρότυπο τις διασκέψεις με τις υποψήφιες για ένταξη χώρες, παρουσία εκπροσώπων της Ρωσικής Ομοσπονδίας, προκειμένου να κατατεθούν νέες προτάσεις ενόψει της μελλοντικής διαμόρφωσης των σχέσεων με την ΕΕ. Ένα ανάλογο συμπόσιο θα έπρεπε να διοργανωθεί στις Βρυξέλλες, ει δυνατόν το Φθινόπωρο του 2004.

7.2.5. Η ΕΟΚΕ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα πρέπει να εντείνουν τη συνεργασία τους και την ανταλλαγή εμπειριών που έχουν αποκομισθεί στα πλαίσια των εκάστοτε επιτροπών επαφών.

7.2.6. Τα επόμενα βήματα που θα πραγματοποιήσουν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο θα αφορούν κυρίως τα συγκεκριμένα σχέδια δράσης. Η ΕΟΚΕ μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά προς αυτή την κατεύθυνση και πρέπει επομένως να συμμετάσχει ανάλογα.

7.2.7. Η ΕΟΚΕ, ως εκπρόσωπος της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών θα μπορούσε να παροτρύνει τις επιμέρους εθνικές οργανώσεις να επιδιώξουν και να αναπτύξουν επαφές με την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών των χωρών αυτών ώστε να στηρίξουν κατ' αυτόν τον τρόπο τη δημοκρατική και κοινωνική τους εξέλιξη.

7.3. Περαιτέρω προτάσεις

7.3.1. Η Οργάνωση για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), το Συμβούλιο της Ευρώπης και τα Ηνωμένα Έθνη πραγματοποιούν σημαντικό έργο στις ενδιαφερόμενες χώρες. Θα ήταν σκόπιμο να προσανατολίσει η ΕΕ τη δράση της προς τη δράση των Οργανισμών αυτών.

7.3.2. Οι γειτονικές χώρες της διευρυμένης Ευρώπης θα προσεγγίσουν ταχύτερα τον κοινοτικό μέσο όρο, εφόσον διαθέτουν περισσότερες άμεσες ιδιωτικές επενδύσεις καθώς και μακροπρόθεσμες πιστώσεις. Συνεπώς η χώρες αυτές θα πρέπει να έχουν άμεση πρόσβαση στους πόρους της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕ) ενώ θα πρέπει να αυξηθούν οι δυνατότητες της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανοικοδόμησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ).

7.3.3. Η ΕΕ θα πρέπει να λειτουργεί σε μεγαλύτερο βαθμό ως αντίβαρο της πολιτικής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας, υποδεικνύοντας τρόπους για την επίτευξη κοινωνικά ισορροπημένων μεταρρυθμίσεων, κυρίως κατά την υποστήριξη της μεταρρύθμισης των κοινωνικών συστημάτων. Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να επιδιωχθεί η εντονότερη δέσμευση της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ όσον αφορά την ενίσχυση των οργανώσεων των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών. Ο στόχος αυτός θα πρέπει να επιτευχθεί σε στενή συνεργασία της ΕΟΚΕ με αλλά κοινοτικά όργανα αλλά και με το Διεθνές Γραφείο Εργασίας.

8. Ο ρόλος της Ρωσικής Ομοσπονδίας (ΡΟ)

8.1. Η μελλοντική εξέλιξη της Λευκορωσίας, της Ουκρανίας και της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις σχέσεις των χωρών αυτών με τη Ρωσική Ομοσπονδία. Για τους λόγους αυτούς, αλλά και γενικότερα για λόγους συνεκτίμησης της σημασίας της ΡΟ η ΕΕ θα πρέπει να επιδείξει ενδιαφέρον για τη συνεργασία με την Ρ.Ο και να αναπτύξει περισσότερο τις σχέσεις της με τη χώρα αυτή. Η ΕΟΚΕ οφείλει να συνεκτιμήσει το γεγονός αυτό στα πλαίσια των εργασιών της και να ενισχύσει τις επαφές της με τις οργανώσεις που λειτουργούν στη Ρωσική Ομοσπονδία.

8.2. Με βάση τις αναθεωρημένες συμφωνίες εταιρικής σχέσης και συνεργασίας με την Ρωσική Ομοσπονδία και την «κοινή

στρατηγική» της ΕΕ και των κρατών μελών της έναντι της Ρωσίας, η ΕΟΚΕ θα πρέπει να εκθέσει με σαφήνεια τις επιμέρους απόψεις της σε ξεχωριστή γνωμοδότηση. Όχι μόνον πρέπει να ενισχυθεί η συνεργασία στο επίπεδο της κοινωνίας των πολιτών και να επιδιωχθεί η εμβάθυνση της αμοιβαίας κατανόησης, αλλά θα πρέπει επίσης και να υποστηριχθούν η δημοκρατική εξέλιξη και οι διαδικασίες μεταρρύθμισης στην Ρωσική Ομοσπονδία, όπως π.χ. οι μεταρρυθμίσεις που θα πραγματοποιηθούν με την ευκαιρία της ένταξής της στον ΠΟΕ. Το συμπόσιο το οποίο προτείνεται να διοργανωθεί την άνοιξη του 2004 (βλ. σημείο 7.2.4) προβλέπει φυσικά και τη συμμετοχή της Ρωσικής Ομοσπονδίας, θα μπορούσε δε να αποτελέσει μία αφετηρία. Η διοργάνωση μιας «Στρογγυλής Τραπέζης», όπως έγινε στην περίπτωση της Ινδίας, θα μπορούσε πιθανόν να αποτελέσει μία καλύτερη βάση εργασίας για την επίτευξη περαιτέρω προόδου και να ενισχύσει τη σταθερότητα των σχέσεων μεταξύ της ΕΕ και της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

Βρυξέλλες, 11 Δεκεμβρίου 2003.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής

Επιτροπής

Roger BRIESCH